

dem cui praeerat, primum febur, deinde Cedeob, postea Salem, tandem Hierusalem, denominatam testatur. Hae ille, qui plura adhuc ad rem ibi tradit.

MELIORAMENTA.

SUMMARIUM.

- 1 MELIORAMENTA rei alia dicuntur intrinseca, & alia extrinseca, & que utraque sint.
- 2 Melioramenta rei alia dicuntur necessaria, alia utilia, & alia voluptuaria.
- 3 Melioramenta necessaria que sint.
- 4 Melioramenta necessaria refici debent cuicumque melioranti, etiam possessori male fidei, & injusto.
- 5 Et persolvi debent in ea quantitate, que fuit impensa, nulla servata ratione meliorati, & impensi.
- 6 Melioramenta utilia que sint.
- 7 Melioramenta utilia facta a possessore bona fidei sunt illi restituenda.
- 8 Si vero sint facta a possessore male fidei repeti non possunt.
- 9 Melioramenta voluptuaria que sunt.
- 10 Melioramenta voluptuaria refici non debent.
- 11 Que sint melioramenta voluptuaria ex relationibus peritorum deducitur.
- 12 Melioramenta, ut repeti possint, debet de eis liquide constare tum in genere, tum in specie.
- 13 Unde, ut melioramenta, & sumptus repeti possint, duo copulative sunt distincte probanda, id est, tantum fuisse insumptum, & tantum fuisse melioratum.
- 14 In melioramentis, & expensis repetendis, semper attenditur quod minus est, sive illud minus sit insumptum, sive melioratum.
- 15 Melioramenta bona fide facta possunt recuperari, vel excipiendo ante sententiam, vel officium iudicis post sententiam implorando; qua actio competat, ad num. 17.
- 16 Melioramenta, si sint probata in genere tantum, non dant retentionem rei melioratae, nec retardant immisionem, sed succurritur bonae fidei possessori per cautionem de illis reficiendis liquidatione facta.
- 17 Melioramenta mala fide facta, si sint necessaria, possunt repeti.
- 18 Secus autem, si sint tantum utilia: casus contrarii proponuntur, ad num. 26.

MELIORAMENTA rei alia dicuntur intrinseca, & alia extrinseca. Melioramenta intrinseca sunt illa, quae quasi transeunt in rem, quam meliorem efficiunt, ut stercoatio agri, implantatio arborum, si radices fixerint, & hujusmodi. Extrinseca sunt illa, quae tantum extrinsece adherent, & salva re, separari possunt, ut picturae, januae, fenestrae, domuncula movibilibus, quae solo alieno imponitur, & similia.

2 Rursus melioramenta alia dicuntur necessaria, alia utilia, & alia voluptuaria, communis. Melioramenta necessaria dicuntur illa, sine quibus res peritura esset, vel deterioratura, vel nullos, aut non ordinarios fructus afferret, & quantum omnino imputanda esset omittenti; communis cum Rota part. 1. recent. decet. 6. num. 1. seq. part. 15. decis. 191. num. 25. part. 18. tom. 2. dec. 364. num. 6. Melioramenta necessaria refici debent cuicumque melioranti, etiam possessori male fidei, & injusto; Rota part. 7. recent. decis. 223. num. 15. part. 9. tom. 1. decis. 318. num. 14. part. 18. tom. 3. decis. 564. num. 4. & decis. 611. num. 3. Et persolvi debent in ea quantitate, quae fuit impensa, nulla servata ratione meliorati, & impensi; Rota part. 18. tom. 2. decis. 397. num. 20. decis. 398. num. 20. & decis. 536. n. 10. & sequent.

6 Melioramenta utilia dicuntur illa, quae faciunt, ut res sit utilior, sive ut plures fructus afferat, v. gr.

si ager cum necessariis expensis de more afferat 10. modia tritici, & cum aliis 12. modia; haec expensa sunt utiles, & dicuntur melioramenta utilia; cum sic augeant valorem rei, ejusque fructus; communis cum Rota part. 12. recent. dec. 203. num. 21. & seq. part. 14. dec. 12. num. 8. part. 15. decis. 191. num. 25. Melioramenta utilia facta a possessore bonae fidei sunt illi restituenda; Rota part. 2. recent. dec. 356. num. 1. part. 14. tit. 1. dec. 64. num. 1. Si vero sint facta a possessore male fidei, repeti non possunt, sicuti non sunt reficienda melioramenta excessiva, & consulto facta; Rota part. 11. recent. dec. 2. num. 34. part. 22. decis. 307. num. 21. & 12.

Melioramenta voluptuaria dicuntur illa, quae fructus rei non augent, sed tantum conferunt ad ornamentum, vel ad delicias, uti id, quod impenditur ad picturas, statuas, artificiosos fontes, delitiosa viridaria, & hujusmodi; communis cum Rota part. 2. rec. dec. 650. num. 4. part. 11. dec. 317. num. 18. part. 12. dec. 233. num. 16. Melioramenta voluptuaria refici non debent; Rota part. 9. num. 1. dec. 7. num. 11. part. 10. dec. 219. num. 25. part. 11. dec. 317. num. 15. part. 12. dec. 203. num. 21. part. 14. decis. 22. num. 8. part. 16. decis. 237. num. 2. Quae vero sint voluptuaria, ex relationibus Peritorum deducitur; Rota part. 11. recent. dec. 317. num. 17.

Melioramenta ut repeti possint, debet de eis liquide constare, tum in genere, tum in specie; communis cum Rota part. 2. decis. 161. num. 2. part. 5. tom. 2. decis. 470. num. 7. part. 14. decis. 19. num. 14. Unde, ut melioramenta, & sumptus repeti possint, duo copulative sunt distincte probanda; id est, tantum fuisse insumptum, & tantum fuisse melioratum, cum dominus rei melioratae electionem habeat reficiendi, quod minus est inter impensum, & melioratum. Hinc si sit impensa centum, & res facta sit pretiosior in centum quinquaginta, non reficiuntur nisi centum impensa, quia in illis centum dumtaxat concurrunt duo dicta requisita, scilicet tantum impensum, & tantum melioratum; in quinquaginta vero, in quibus melioramenta excedunt impensam non concurrunt illud requisitum, quod tantumdem fuerit impensum, quia in illis nihil impensum fuit. Et est converso si sint impensa centum quinquaginta, & res facta sit pretiosior in centum, reficiuntur solum illa centum meliorata, quia in quinquaginta, in quibus impensa excedunt melioramenta, non verificatur illud requisitum, quod tantumdem fuerit melioratum, cum pro illa summa nihil melioratum fuerit, & dominus rei melioratae electionem habeat reficiendi, quod minus est inter impensum, & melioratum; communis cum Rota part. 2. decis. 650. num. 2. part. 9. tom. 2. dec. 318. num. 17. part. 11. dec. 363. num. 12. part. 12. dec. 17. num. 21. part. 13. dec. 109. num. 19. dec. 288. num. 20. part. 14. dec. 405. num. 17. part. 15. decis. 119. num. 1. decis. 191. num. 1. part. 17. decis. 224. num. 20. & decis. 250. num. 8. & saepe alibi per textum in cap. Requisivit. De in integrum restitutione, cap. Ad nostram 11. de rebus eccl. non alienand. l. Paulus. & Domus ff. de Pignoriis, & l. Domos ff. de Legat. 1.

Unde regula communis, & generalis est, quod in melioramentis, & expensis repetendis semper attenditur, quod minus est, sive illud minus sit insumptum, sive melioratum; l. In fundo vers. Et si plus ff. de rei vindicat. & ibi Glossa communiter recepta in vers. Plus pretio, dicens, si est impensa decem, & melioratio quindecim, repetuntur sola decem; item si decem impensa, & melioratio quinque, sola quinque repetuntur; Fagnan. in cap. Requisivit. l. de in integrum restitutione num. 21. ubi pluribus citatis testatur de communi.

Melioramenta bona fide facta possunt recuperari, vel excipiendo ante sententiam, vel officium iudicis post sententiam implorando, Baldus consil. 257. Titius emit fundum in princ. lib. 1. Fagnanus loc. cit. num. 27. & alii passim. Et inter qui bona fide fecit melioramenta, habet retentionem rei melioratae, donec de melioramentis fuerit integre satisfactus; l. Si area in fin. ff. Cond.

Cond. indeb. & l. Paulus ff. de dol. mal. except. & expresse Rota p. 4. recent. tom. 1. dec. 206. n. 1. decis. 513. n. 4. p. 10. dec. 113. n. 5. part. 18. tom. 1. dec. 237. n. 1. dec. 320. n. 1. part. 19. tom. 1. dec. 380. n. 38. & part. 19. tom. 2. dec. 614. n. 1.

Ad effectum tamen obtinendi retentionem rei melioratae pro melioramentis, debet necessariò de illis constare; Rota part. 14. rec. dec. 405. num. 2. part. 18. tom. 1. decis. 320. n. 2. Adeoque retentio non datur pro melioramentis, de quibus nec in genere, nec in specie constat; Rota part. 3. dec. 378. num. 1. part. 12. dec. 97. num. 20. part. 19. tom. 1. dec. 332. num. 18. Fagnan. loc. cit. n. & alii passim.

Melioramenta, si sint probata in genere tantum, non dant retentionem rei melioratae, nec retardant immisionem, sed succurritur bonae fidei possessori per cautionem de illis reficiendis, liquidatione facta; Rota p. 4. tom. 2. dec. 127. num. 7. & 8. part. 13. dec. 521. num. 17. & saepe alibi; Puteus dec. 461. lib. 2. Fagnan. l. e. n. 33. cum aliis ibi citatis.

Melioramenta mala fide facta, si sint necessaria, possunt repeti, Rota part. 7. rec. dec. 203. numer. 15. part. 9. tom. 1. decis. 318. numer. 14. part. 18. tom. 2. dec. 564. num. 4. & patet ex dictis supra num. 4. & 5. Secus autem si sint tantum utilia; l. Domus in fine 6. de rei vind. & cap. Requisivit 1. De in integrum restit. à sensu contrario ibi: Quos bona fide fecerant; Fagnan. ibid. num. 34. & 42. cum aliis ibi citatis & expresse Rota part. 11. rec. dec. 2. num. 37. p. 12. dec. 307. n. 21. & 22. & 23.

Hinc si quis scilenter in solo alieno inaedificavit, sumptus non repetit, & inaedificatum cedit domino soli, ut l. Si quis sciens, cod. de rei vindicat. & §. Ex diverso, inst. de rerum div. Rota part. 6. recent. num. 5. & 45. Qui enim, non obstante quod sciverit solum esse alienum, adhuc inibi edificium construxit, sua voluntate amisit proprietatem materiam intelligitur, d. §. Ex diverso, & l. Adeo §. Ex diverso ff. de acquir. rer. domin. & sic edificanti obijci potest, quod temere edificavit in eo solo, quod certo sciebat esse alienum, ut dicitur in §. Certe, instit. de rer. div.

Ita melioramenta facta in re fideicommissi subjecta ab eo, qui rem illam, sciens esse fideicommissi subjectam, emit, propter ejus malam fidem, non possunt repeti, ut l. final. §. fin. cod. commun. de legat. & ibi Doc-

tores communiter, teste Fagnano loc. cit. n. 36. Item qui scilenter emit rem subjectam retractui, eamque melioravit, propter ejus malam fidem non potest alia melioramenta repetere; Igneus in l. Dudum n. 40. cod. de contrah. empt. Fagnan. l. c. n. 37. & alii passim. Item usufructuarius non acquirit dominium meliorationum, quas scienter facit, nec potest sumptus repetere; Rota p. 6. recent. dec. 116. n. 9. Fagnan. l. c. n. 38. per text. in l. Usufructuarius 61. ff. de usufruc. & l. Usufructuarius 68. ff. cod. Potest tamen usufructuarius repetere expensas necessarias, & quae ad perpetuam proprietatis utilitatem pertinent, Rota cit. part. 6. dec. 116. n. 36. & seq. ubi pluribus adductis dicit esse communem. Idem procedit in patre usufructuario meliorante bona adventitia filiorum; quo casu melioramenta spectant ad filios, & pater solum repetit expensas; Rota cit. part. 6. dec. 116. num. 11. ubi pluribus adductis dicitur quod expensarum repetitio est privilegio patri videtur concessa ratione legitime administrationis, quam habet in bonis filiorum.

Melioramenta facta à gravato in bonis fideicommissi subjectis, non veniunt in restitutione fideicommissi, sed per via detractionis remanent libera ipsi haedi gravato; Rota dec. 344. num. 2. vers. Et non comprehenduntur part. 4. divers. & eadem Rota part. 6. rec. 116. num. 23. (Leg. 46. Taur. 6. tit. 7. lib. 5.)

Melioramenta, quae sunt ab emphyteuta, vel feudatario facta, non dicuntur feudalia, aut emphyteutica, etiamsi principale subjectum sit feudale, vel emphyteuticum; sed transeunt ad haeredes, & successores emphyteutae, vel feudatarii meliorantis; Rota part. 2. recent. dec. 349. num. 1. & part. 6. dec. 11. dec. 25. & 26. Card. de Luca de legat. dist. 34. n. 34.

Melioramenta, quae sine lesione prioris status rei locatae possunt amoveri, semper conductorum sunt restituenda; Rota part. 18. rec. tit. 2. dec. 608. n. 4. Alia quoad melioramenta facta à conductore in re sibi locata. Vide verb. Locatio ad num. 23. ad 25. inclusive.

Melioramenta facta ab emphyteuta, quando possint repeti, vel non, vide verb. Emphyteus art. 2. à n. 7. ad 15. inclusive.

Melioramenta facta per Beneficiatum ex bonis patrimonialibus, detrahuntur per haeredem; secus si ex fructibus beneficii, quia pertinent ad ecclesiam, cum ecclesia succedat tamquam beneficiati haeres in bonis, quae ecclesiae occasione quaesita sunt; Card. de Luca discursu

Cum possessoris sumptibus in praediis rusticis, vel urbanis melioramenta quaelibet ex rebus ab A. fieri valeant, tam edificando, de novove plantando, quam reficiendo: venit attendendum, quod in casu aedificii, novave plantationis, cuilibet bonae fidei possessori, à domino fundi devicto, competens erit non solum rei melioratae repetitio pro talibus expensis necessariis rebus num. 1. & 19. verum etiam earundem retentio: tamen non aliter, quam ex computatione, sive deductione fructuum facienda ex re perceptorum. (1) At vero si dominus devincens, propter ejus inopiam insolvens fuerit, solutus ille obligatione manebit: poterit equidem, qui tales fecerit impensas illas deducere, aut secum ferre, prout maluerit: (2) bona autem absente fide tunc, habita tamen emptionis, acquisitionisve tempore, retinere nequam rem valebit, nec illam sumptibus recuperare: at vero liberum erit ei, et secum ferre quod talis. (3)

Si nihil novum, sed praedium tantummodo reficit quilibet justo titulo possessor, nulla habita consideratione ad fidem, rem melioratam haud tradere debet, usquequo reintegratus in expensis necessariis maneat, deduc-

(1) L. 41. tit. 28. p. 3. Heredades agenas compran ó ganan los omes á buena fé, é despues que las han compradas facen, y de nuevo alguna cosa, asi como torre, ó casa, ú otro edificio: é vienen despues deo los verdaderos Señores, é venciemos en juicio de aquello que asi han ganado. E porque puede acaeser contienda entre los omes si las despensas que asi fuesen fechas, debren cobrar, ó non los que las ficieron: decimos que ante que sea entregado de la casa, é de la heredad, el que la venciere, asi como sobredicho es, que sea tenuto de tornar al otro todas las despensas que oviere fecho de nuevo en ella. Cá pues que ovo buena fé en ganar la cosa, é labró en ella, asi como en lo suyo, derecho es que cobre aquello que y despendió en esta manera. Empero si algunos frutos, ó rentas, ó esquilmos ovo de la heredad, pues que quiere cobrar las despensas asi como sobredicho es, dere-

cho es que descuente en ellas aquello que ganó ó esquilmo de la heredad:...

(2) L. ead. ibi: Mas si por aventura el Señor de la heredad que la venciere en juicio fuese tan pobre, que non pudiese pagar al otro las despensas que y oviere fecho nuevamente, maguer quisiese vender todo quanto avia: decimos que estonce no sería tenuto de las pagar. Mas el otro que las habia de cobrar puede sacar de la casa, ó de la otra heredad aquello que y metió, ó labró, é llevarlo ende, é facer de ello su pro:...

(3) L. ead. ibi: Eso mesmo decimos que sería si aquel que fizo la labor de nuevo en la casa, ó en la heredad agena, ovo buena fé quando la ganó, é ante que comenzase á labrar ovo mala fé, sabiendo que aquel de quien la ganó non avia derecho de la enagenar. Cá si despues deo lo venciere el verda dero Señor por

tu de beneficiis num. 5. & dicit. 86. num. 2. & sequent. cum aliis ibi citatis. In dubio autem facta censentur ex fructibus beneficii, cum beneficiatus ex debito officii ea facisse censetur magis ex fructibus beneficii, quam de proprio, Garzias de expens. & meliorum. cap. 11. numer. 71. Card. de Luc. locis citatis; Rota decr. 671. part. 1. diversar. & part. 12. recen. decr. 168. num. 27. ubi dicit, quod bona beneficii præsumentur acquisita ex fructibus beneficiorum: tum quia in dubio non constituto de contrario intrat præsumptio donationis, seu incorporationis ad beneficium ecclesie, Card. de Luca cit. dicit. 86. num. 1.

34 Equites Hierosolymitani ex statutis Religionis tit. 14. cap. 16. & 17. promovendi non possunt ad digniores commendas, nisi antecedenter legitimis documentis ostenderit se priores meliorasse, Rota part. 17. recen. decr. 7. num. 3. Unde si de tempore vacationis non obtinuerint sua melioramenta probati, sed nec illa exhibuerint, sunt incapaces novas obtinendi commendas, Rota part. 17. decr. 173. num. 1. Nec eis suffragari potest subsequens exhibitio, precipue si fuerit interea alteri jus quesitum, Rota decr. 173. num. 2. 3. & 4.

37 Melioramentorum autem exhibitio facienda est ab Equite aspirante ad novas commendas coram Lingua vel Prioratu, non autem coram eorum Commissariis. Rota part. 17. rec. decr. 173. num. 6. & 7. Commissarii enim habent nudam facultatem visitandi processum super melioramentis factis, Rota ibid.

38 Melioramenta facta in bonis ad beneficium spectantibus, & invalide alienatis, debent emptori restitui. Sac. Congreg. Concil. in Ruben. nullitatis alienationis 28. Aug. 1622. ad 4. dub. apud Thesaur. Resol. Sac. Congreg. Concil. tom. 2. fol. 355. ultima impressionis.

39 Notabilis intercedit differentia prædia urbana inter & prædia rustica quoad meliorationum æstimationem: Profecto in illis (ita recte ait Rota in Ravenn. Immissionis super melioramentis. 20. Maji 1747. §. Profecto cor. clar. mem. Milino) spectandum est status tem-

poris prout in primo casu fructibus, vel proventibus ejusdem: (1) utiles verò factæ, recuperandæ erunt à bonæ fidei possessore: sin autem à malæ, renueritque dominus illa satisfacere, sine pristini status læsione possessor abradere poterit; (2) voluptarias igitur expensas, illa stante, etiam recuperare valebit, si verè secum abeque rei detrimentò; tamen si dominus tantumdem valoris ipsi esset tradere paratus, erit illi sublata secum ferendi facultas: omniaque perdet possessor, si mala fide eas fecerit. (3)

Quamvis A. immemor procedat sua in tripartita divisione melioramentorum, sumptuum, expensarumque gratia fructuum colligendorum factorum: benè visum est, hac quadripartita divisione in nostra regione cognita, quoque adnotate, ferè nullum evenire casum valere, qui harum deductioni præstet impedimentum, etiamsi prædii cujuslibet ex antedictis malæ fidei possessor, aut prædo fuerit. (4)

por ella en juicio, non debe cobrar las despensas que y fizo, mas puede llevar ende aquello que y metió, ó labró:

(1) L. 44. ejusd. Despensas facen los omes en las casas, ó heredades agenas que tienen, non faciendo y de nuevo alguna cosa, mas refaciendo, ó enderezando los edificios en los Logares do es menester, ó faciendo y algunas otras cosas que son provechosas á la casa, ó la heredad. En tal caso como este decimos que aquel que las despensas ficere, que sean menester de factas, que las debe, é las puede cobrar de mientras que fuere tenedor de la casa, ó de la heredad en que las fizo, quier haya buena fé, quier mala, en teniéndola: é maguer el Señor de la casa, ó de la heredad los veniesse della en juicio, non gela debe ante entregar, fasta que él de lo que despendió en esta razon. Empero si él esquilmo algunos frutos, ó rentas de la casa, é de la heredad en quanto la tuvo, tenemos por bien que se descuente en las despensas:

(2) L. cad. Ib. Otrrosi decimos, que si él fizo despensas provechosas al heredamiento, ó á la casa agena de que era tenedor, que si las fizo en buena fé, cuidando las facer en lo suyo, que las debe cobrar, maguer non oviere menester de las facer: mas si las fizo aviendo mala fé, sabiendo que el heredamiento, ó la casa que era agena, si el Señor que la venció en juicio, non gelas quisiere pechar, puede el

poris presentis, juxta textum in L. Domos hereditarias: ff. de Legat. 1. in aliis vero, cujus generis est, de quo agitur, inspicendum tempus est factarum meliorationum, ut inter impensum, & melioratum reficiatur quod minus est possessori bonæ fidei, secundum alterum textum in L. in fundo ff. de rei vindicat. Sc. dummodo tamen res sit de meliorationibus utilibus; nam que necessarie probantur, sunt in totum rescindende meliorationi ad modum sumptuum factorum. Id

MENDACIUM.

SUMMARIUM.

- 1 MENDACIUM quid sit.
- 2 Potest quis mentiri, non tantum verbis, sed etiam nutibus, gestibus & scriptis.
- 3 Us quis dicatur vere mentiri, requiritur quod falsum putet id, quod dicit ut verum, & contra.
- 4 Ad verum mendacium requiritur animus fallendi, si non expressus & formalis, saltem tacitus.
- 5 Mendaciorum genera octo distinguit S. Augustinus.
- 6 At hæc omnia commode reducuntur pro faciliiori captu ad tria, scilicet Jocosum, Officiosum, & Perniciosum.
- 7 Mendacium jocosum quid sit.
- 8 Mendacium officiosum quid sit.
- 9 Mendacium perniciosum quid sit.
- 10 Mendacium jocosum, & officiosum ex genere suo sunt tantum peccata venialia. Mendacium autem perniciosum est ex genere suo peccatum mortale.
- 11 Nullum ex dictis mendaciis unquam est licitum.
- 12 Mendacium proprie dictum nullo casu, aut sine, potest esse licitum, nequidem ad salvandum hominis vitam.
- 13 Immo neque unquam licitum est mendacium proprie dictum etiam pro salute spirituali hominis.

otro ende llevar la labor que fizo y facer::

(3) L. cad. Ib. Otrrosi decimos, que si aquellos que son tenedores de las casas, ó de heredamientos agenos, facen despensas en ellas, que non son muy provechosas, mas son á postura de la casa, ó de la heredad, asi como las pinturas que facen en ellas:: que facen y como por aver deleyte por ellas, mas que pro: si ovobuena fé:: que estonce puede tomar lo que oviere fecho, é llevarlo. Empero si aquel cuya era la casa, ó la heredad, le quisiere dar tanto por ella, quanto podria valer despues que fuese ende tirado, devegelo dar. Mas si el que ficiese tales despensas como estas, oviesse mala fé, en teniendo la casa, ó la heredad pierde todo quanto y fizo, é non puede ende llevar ninguna cosa.

(4) L. 4. tit. 14. p. 6. Entregándolo el Juez la herencia del finado, á aquel que oviesse derecho de la aver, debele otrrosi mandar entregar de los frutos della. Pero en estos frutos á departamiento. Cá si aquel que era tenedor de aquella heredad oviesse despendido los frutos que cogió, ó ovo della, aviendo buena fé en teniéndola, cuidando que era suya, estonce non seria tenendo de dar la estimacion dellas, mas bien seria tenendo de dar los que non oviere despendido, si algunos le fincasen en el tiempo que el pleyto fuese comenzado sobre ella. E este que era tenedor de la heredad debe sacar de los frutos las despensas que oviere fechas en labrarla, ó en razon de coger los frutos della::

dictum etiam pro salute spirituali hominis.

14 Adducitur instantia ex variis locis Sacra Scripturae.

15 Respondetur ad omnia dicta loca Sacra Scripturae, utique ad num. 19.

20 Ex omnibus supra adductis clare constat, nihil posse inferri, quod probet mendacium proprie dictum posse esse licitum in aliquo casu, sed remanet in suo vero robore nostra conclusio, quod mendacium proprie dictum sit per se, & intrinsece malum, & nullo casu, seu ob nullam necessitatem cononestari, & licitum fieri possit.

21 Bene vero non est per re malum, sed ob justam causam licitum est celare veritatem, seu per verbi equivocationem, aut facti dissimulationem.

22 Adducitur, & solvitur instantia.

23 Mendacium in confessione deliberate commissum est sacrilegium.

24 Mentis deliberatæ circa materiam necessariam confessionis peccat mortaliter.

25 Mentis deliberatæ circa materiam non necessariam confessionis peccat solum venialiter.

26 Dummodo tamen talis ponens absolutioem subjiciat aliam materiam sufficientem, de qua habet verum dolorem & propositum.

MENDACIUM est falsa significatio contra mentem cum animo fallendi. S. Augustinus lib. contra mendacium cap. 12. relatus in cap. Beatus Paulus 5. caus. 22. quest. 2. Dicitur primo falsa significatio, quia potest quis mentiri, non tantum verbis, sed etiam nutibus, gestibus, & injusmodi, unde S. Augustinus lib. contra mendacium cap. 3. dicit. Ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat.

3 Dicitur secundo, contra mentem, quia mentiri est contra mentem ire: unde, ut quis dicatur mentiri, requiritur, quod falsum putet id, quod dicit ut verum: potest enim fieri, quod aliquis non mentiar, licet falsum dicat, si nempe credit illud esse verum; & contra mentiar, licet verum dicat, si nempe dictum suum putet esse falsum. Hoc totum exprimit S. Augustinus Enechirid. cap. 18. relatus in cap. Is autem 4. caus. 22. quest. 1. ibi: "Nemo mentiens judicandus est, qui dicit falsum, quod putat verum, quoniam quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. . . . potiusque è contrario quantum in ipso est, ille mentitur, qui dicit tanquam verum, quod putat falsum."

4 Dicitur tertio, cum animo fallendi, quia quamvis hujus particule necessitatem negent plures volentes sufficere ad mendacium, quod quis loquatur contra mentem, sive interitus intendat fallere, sive non; hanc tamen requirit Gelasius Papa in cap. Beatus Paulus 5. caus. 22. quest. 2. in cuius summario expresse dicitur: Non mentitur, qui animum fallendi non habet; & S. Augustinus relatus in cap. Is autem 4. caus. 22. quest. 2. ibi: "Is autem, qui mentitur contra id, quod animo sentit, loquitur voluntarie fallendi. Et ideo non proprie mentietur ille, qui jocandi causa diceret: Ego uno solo die peragravi quatuor mundi partes. Ego hodie ivi Romanam, & inde huc redivi; & similia: ut hæc enim nullatenus intendit fallere, sed nugari; ut utique id clare ex modo pronuntiandi, aliisque circumstantiis personæ, loci, temporis, & hujusmodi percipiunt ipsimet auditores. Et sic expresse docet S. Augustinus lib. 4. in Genesim quest. 145. relatus in cap. Quod autem 18. caus. 22. quest. 2. ubi dum explicat hæc Patriarchæ Josephi verba: An ignoratis, quod non sit similis mei in augurandi scientia? dicit ejusmodi phrases non esse mendacia, quia his non utuntur modo serio, sed tantum quodam joco: "Mendacia enim à mendacibus serio aguntur, non joco. Cum autem, quæ non sunt, tanquam joco dicuntur, non reputantur mendacia."

Et id confirmat idem S. Doctor lib. de mendacio c. 2. ibi: "Nunquam (joci) sunt putata mendacia, habent enim evidentissimam ex pronuntiatione, atque ipso jocantis affectu significationem animi nequam fallentis, etsi non vera enuntiantis." & ibidem cap. 3. sub-

jungit: "Ex animi enim sui sententia, non ex rerum ipsarum veritate, & falsitate mentiens, aut non mentiens judicandus est." Et sic tenent Pontas verb. Mendacium car. 4. Henno tom. 1. tract. in decalog. disp. 8. quest. 1. concl. 1. Laym. lib. 4. tract. 3. cap. 13. num. 4. & alii passim volentes, quod ad mendacium requiratur animus fallendi, si non expressus, & formalis, saltem tacitus contentus in verbis, quæ talibus, aut talibus circumstantiis nata sunt fallere.

Mendaciorum genera octo distinguit S. Augustinus 5. lib. de mendacio cap. 4. relatus in cap. Primum 8. caus. 22. 6. quest. 2. At hæc omnia commode reducuntur ad illa tria, scilicet, mendacium jocosum, officiosum, & perniciosum, quæ ordinarie pro faciliiori captu à Doctores traduntur cum S. Bonaventura in 3. sentent. dist. 38. art. 1. quest. 5. in corpore, ubi dicit, quod mentiens, aut intendit prodesse, aut deletere, aut ledere: secundum quod intendit prodesse, est mendacium officiosum; secundum quod intendit ledere, est mendacium perniciosum.

Mendacium jocosum est, quod profertur, vel fit sine alicujus nocimento causa voluptatis propriæ, vel alienæ. Est in re communis. Mendacium officiosum est, quod profertur, vel fit sine alicujus nocimento causa utilitatis propriæ, vel alienæ. Est in re communis. Mendacium perniciosum est, quod profertur, vel fit causa alienæ injustæ damnificationis. Est in re communis. Mendacium jocosum & officiosum ex genere suo sunt tantum peccata venialia. Mendacium autem perniciosum est ex genere suo peccatum mortale. Communis.

Nullum ex dictis mendaciis unquam est licitum. Communis, & certa, cum S. Augustino relato in cap. Primum 8. caus. 22. quest. 2. ibi: "Quisquis autem nesse aliquid genus mendacii quod peccatum non sit putaverit, decipiet se ipsum turpiter, cum honestum esse deceptorem arbitretur aliorum." Et patet ex Sacra Scriptura, quæ indiscriminatim prohibet omne mendacium, ut Exodi 30. ibi: Mendacium fugies; Leviticus 19. ibi: Non mentiemini; Proverb. 19. ibi: Qui mendacia loquitur, non effugiet; Psalm. 1. ibi: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium; Sapient. 1. ibi: Or, quod mentitur, occidit animam; ad Colos. 2. ibi: Nolite mentiri invicem. Et patet etiam ratione, quia omne mendacium proprie sumptum est semper intrinsece malum, cum semper importet animum decipiendi; quod humanæ societati repugnat, quia, ut recte dicit S. Augustinus in Enechirid. cap. 22. relatus in cap. Is autem 4. caus. 22. quest. 2. "Verba propterea instituta sunt, non per quæ se invicem homines fallant, sed per quæ quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat; Verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod sunt instituta, peccatum est."

Unde mendacium proprie dictum nullo casu, aut sine potest esse licitum, nequidem ad salvandam hominis vitam, ut expresse docet ipsemet S. Augustinus relatus in cap. Ne quis arbitretur 14. cap. Faciat homo 15. & cap. Si quis 17. caus. 22. quest. 2. & S. Isidorus relatus in cap. Omne genus mendacii 16. ead. caus. & quest. & Alexander III. in cap. Supra eo 4. de usuris, ibi: Cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vitia mentiri. Immo neque unquam licitum est proprie dictum mendacium etiam pro salute spirituali hominis. Communis cum S. Augustino lib. contra mendacium cap. 26. ubi dicit, eum, qui non posset baptizari, nisi deceptis mendacio custodibus, esse sine Baptismo relinquendum, cum non sint faciendæ malæ, ut evaniant mendacia, & tandem concludit: "Si ergo non docet veritas facere propter hominem baptizandum, quod est contrarium castitati, non docebit propter hominem baptizandum facere, quod est contrarium veritati" & lib. de mendacio cap. 20. sic expresse dicit: "Ad semper-nam vero salutem nullum ducendum est opitulante mendacio."

Nec valet dicere licitum esse mentiri in casu necessitatis, seu ob magnum aliquid bonum, ut patet de Abraham, qui Genesis 20. ut se eriperet à mortis discrimine, dixit, Uxorem suam Saram esse suam sororem: de Jacob, qui Genesis 27. ut Patris benedictionem

obtineret, fratrem suum primogenitum se mentitus est. De Obstricibus Aegyptiis, quae Exod. 1. pro salvandis ab interfectione infantibus Hebraeorum mentita sunt. De Joseph, qui Gen. 44. se ariolum, & argurem coram suis fratribus asseveravit. De Davide, qui 1. Regum c. 21. praeter timorem demerentiam, seu insaniam simulavit. De Judith, quae Judith cap. 10. 11. 12. & 13. compositis mendaciis Holofernem decipit. De ipsomet Christo, qui Marci 13. loquens de Judicii adventu, dixit: *De die illo vel hora nemo scit, neque Angeli in caelo, neque Filius hominis, & Lucae 24. ubi post resurrectionem suam in peregrini forma finxit se longius ire, & Joannis 7. ubi dixit Fratribus: Vos ascendite ad diem festum istum, ego autem non ascendam: Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum, & sic de similibus, tum veteris, tum novi Testamenti.*

15 Non valet, inquam, quia in omnibus supradictis nullum interfuit mendacium, sed mysterium, nec ipsi aliquid falsum dixerunt, sed solum licita aequivocatione, seu amphibologia, aut restrictione verum tacerunt. Sic pluribus in locis expresse docet S. Augustinus, & signanter in libro de mendacio cap. 12. & cap. 17. ubi dicit: *Ad hanc veritatis regulam mihi videntur non solum ista (de Abrahamo & Sara) verum etiam si qua sunt talia redigenda, ut aut quod esse creditur, ostendatur non esse mendacium, sive ubi taceret verum, nec dicitur falsum, sive ubi significatio verax aliud ex alio vult intelligi.* & idem S. Doctor in quest. in Genes. quest. 27. relatus in cap. Quaritur 22. caus. 22. quest. 2. sic habet: *Quaritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram sororem suam, & non potius Deo commisit, qui, si vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem servare posset, sed veritatem voluit celari, non mendacium dici: Soror enim dicitur, quia filia fratris erat; & in hoc ostenditur, quod nemo debet tentare Deum, dum habet, quod rationabili consilio faciat: fecit, quod potuit, quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit. Nec eum fides, aut spes fecellit, si autem interrogatus uxorem illam suam indicaret, duas res Deo committeret, & vitam suam, & uxoris pudicitiam.*

16 Et ibidem ad id, quod opponitur de Jacob Genes. 27. respondet: *Jacob dicendo se esse Esau primogenitum non est mentitus: non enim dixit se esse primogenitum nascendo, sed jus primogeniturae illo vendente rite adendo; sic & Christus Joannem dixit esse Eliam, non persona, sed imitatione virtutis: erat ergo Jacob Esau, non nascendo (ut diximus) sed emptione primogeniturae, de non primogenito in primogenitum transeundo, sicut & ipse Esau primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit.* Et de eodem Jacob lib. contra mendacium cap. sic dicit: *Jacob, quod matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, si diligenter & fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium, &c. vide in Brevario lectione secundi Nocturni Dominicæ secundae quadragesimæ. Et cit. lib. contra mendacium cap. 11. subjungit: Neque illud, quo Joseph velut illudendis locutus est fratribus Gen. 44. Neque quod David simulavit infamiam 1. Reg. 21.* Nec cetera hujusmodi mendacia judicanda sunt, sed locutiones, actionesque propheticae ad ea, quae vera sunt, intelligenda referenda. Unde, ut vides, ex doctrina S. Augustini, idem sentiendum est de Obstricibus Aegyptiis, de Judith & aliis similibus personis, quarum locutiones, seu actiones fuerunt vel propheticae, seu mysticae, aut aequivocae, subintelligendo aliquod verum, quod ex circumstantiis poterat ab audientibus percipi; adeoque fuisse mendacii prorsus immunes, ut signanter de Judith solide probat ex multis, & ex ipsomet Sacro textu Doctissimus P. Tirinus ibid. cap. 10. per tot.

17 Et dato, quod diceretur Abraham, Jacob, David, Judith, & alios mentitos fuisse, cum non omnia ex Dei instinctu locuti sint, sed quaedam propria etiam simplicitate addiderint, permittente Deo ipsorum imperfectiones, non tamen sequitur eos peccasse, quia in-

vincibili laborantes ignorantia, credebant in similibus casibus fas esse mentiendo decipere: nam veritas ista, quod mendacium nullo casu sit licitum, nondum eo tempore cognita erat; immo teste S. Augustino, apud Tirinum in Judith cap. 10. vers. 12. multi veterum, etiam post Christum passum, secuti Platonem, putarunt id sine peccato licuisse; sic Layman lib. 4. tract. 3. cap. 13. num. 9. & alii plures. Insuper dato, quod ipsi excusari non possent à peccato saltem veniali, sicuti eos ab ipso non excusant S. Joannes Chrysostomus, Lipomanus, Scotus, Adrianus, Lyranus, Cajetanus, Delrius, à Lapide, Bonfrerius citati, sed non secuti à Tirino in facto Patriarchae Jacob Gen. 27. vers. 19. dicendum esset scienti de Obstricibus Hebraeorum ait S. Augustinus lib. de mendacio cap. 5. & lib. contra mendacium c. 15. fuisse laudatas non propter mendacium, sed ob misericordiam, quam servandis à nece infantibus praestiterunt. *Hoc etiam modo Judith, inquit S. Thomas 2. 2. quest. 110. art. 1. ad 3. laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed propter effectum, quem habuit ad salutem populi. Quamvis etiam dici possit, quod verba ejus veritatem habeant secundum aliquem sensum mysticum. Et concordat cap. Si quelibet culpa 10. caus. 22. quest. 2. Unde quomodocumque dicatur, stat clarum nullo casu licitum esse mendacium.*

Ad ea autem, quae ex novo testamento obijciuntur de Christo, qui Marci 13. dixit: *De die illo, vel hora nemo scit, &c.* responderetur, verba illa accipienda esse de scientia communicabili, adeoque vere & absolute dixit se diem illum nescire, ut jam fusius fuit didicim sub verb. Juramentum art. 1. num. 15. vide ibi. Ad illud Lucae 24. ubi Christus finxit se longius ire, responderetur id ad mysterium, seu figuram pertinere. Quod Christus se peregrinum, & divertentibus duobus discipulis longius iturum finxit, id est, figuravit; aliquid enim tunc quidem absconditum, postea autem intelligendum, significare intendebat; videlicet se inter eos peregrinantem, mox longius abiturum ad Patrem caelestem. Sic S. Augustinus lib. contra mendacium cap. 13. ibi: *Si nihil aliud significasset Jesus in eo, quod (externo vagandi modo) longius ire se finxit, merito judicaretur esse mentitus simulando. Porro autem, si bene intelligatur, & ad id, quod voluit significare, referatur, invenitur esse mysterium; alioquin erunt cuncta mendacia, quae propter quamdam rerum significandarum similitudinem, cum gesta non sint, tamquam gesta narrantur. Et infra: Illi igitur concludant Christum mentitum esse fingendo, qui negant eum, quod significavit, implevisse faciendo, puta ad caelos ascendendo.* Ad illud Joann. 7. ubi Christus dixit: *Ego autem non ascendam ad diem festum hunc, responderetur, ut communiter tradunt Doctores ibi, quod Christus verissimum dixit, quamvis ascenderit, quia ex circumstantiis verba illa denotabant se non ascensurum publice ad ostendam miraculis suam divinitatem, ut rogabatur, & favebat ipsemet textus, qui dicit: *Et ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto.**

Unde ex omnibus supra adductis clare constat, nihil posse inferri, quod probet mendacium proprie dictum sit per se, & intrinsece malum, & nullo casu, seu ob nullam necessitatem honestari, & licitum fieri possit, ut tenet Aristotel. lib. 4. Ethicorum cap. 8. S. August. toto libro de mendacio, & toto altero libro contra mendacium ad Consentium. S. Basiliius reg. 76. ex brevioribus. S. Gregorius lib. 19. moral. cap. 2. & 3. S. Thomas 2. 2. quest. 110. art. 3. S. Bonaventura in 3. sent. dist. 38. quest. 2. Scotus in 3. sentent. dist. 3. & alii communiter.

Bene vero non est per se malum, sed ob justam causam licitum esse celare veritatem per restrictionem non pure mentalem, seu per verbi aequivocationem: auctoritate à Lucio allata probant quidem posse quampiam veritatem occultare aliquando; quis enim hoc inficiabitur? At nunquam ex illis quis deducet id fieri licite posse per restrictionem, etiam non pure mentalem, aut

aut per verbi aequivocationem. Quinimmo hanc praxim à S. Augustino damnati, ita competum est, ut mirum sit, quod Autor S. Doctorem pro hac sententia adducat. Consule Opera edita ab Eminen. Orsi adversus P. Carolum Ambrosium Catanicum; ejusque apologistas, & praecipue: *Dimostrazione teologica &c.* aut facti dissimulationem S. August. in Psalm. 5. super illa verba; *Perdes omnes qui loquuntur mendacium, & lib. contra mendacium cap. 10.* ubi dicit aliud esse occultare veritatem, & aliud proferre mendacium. Et super Genes. quest. 26. relatus in cap. Quaritur 22. caus. 22. quest. 2. ibi: *Quaritur cum Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Sacram Sororem suam: Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici; Soror enim dicitur, quia filia fratris erat.* S. Thomas 2. 2. q. 110. art. 3. ad 4. ubi ait: *Tametsi mentiri, aut simulare nullo casu licitum sit, tamen licet veritatem occultare prouderent serb aliqua dissimulatione.* S. Chrysostom. lib. 1. de Sacerdot. ad finem. S. Hieronymus relatus in cap. Utilem 21. caus. 22. quest. 2. ubi hortatur ad simulationem utilem, & in tempore assumendam exemplo Jehu Regis Israel, & Davidis, S. Gregorius Papa lib. 26. Moral. cap. 7. relatus in cap. Humanæ aures 11. caus. 22. quest. 5. ibi: *Humanæ aures talia verba nostra judicant, qualia foris sonant; Divina vero judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis profertur; Apud homines cor ex verbis, apud Deum vero verba pensantur ex corde.*

22 Nec obstat id, quod dicit S. Isidorus lib. 2. de summo bono cap. 11. relatus in cap. Quicumque artic. 9. caus. 22. quest. 5. ibi: *Quicumque arte verborum quis jurat, Deus tamen, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit.* Non obstat, inquam, quia hic textus percellit eos, qui mala fide, soloque decipiendi & injuste nocendi animo pravam mentem suam obtegunt; non vero illos, quos justa, & rationabilis causa cogit bonum, quod mente gerunt, propositum verbis ambiguis, & in aliquo sensu veris, dissimulare; istis enim non quadrat S. Isidori sententia in c. cap. Quicumque arte: Sed illa S. Gregori Magni in c. c. Humanæ aures: Sic istas sententias apparenter contra rias conciliat S. Thomas 2. 2. quest. 89. art. 7. ad 4. citatus, & consecutus à Cabassutio in Theorico, & praxi Juris canonici lib. 4. cap. 4. num. 12. ubi sub num. 13. plurimis citatis dicit nostram conclusionem esse communem, ut & communem esse testatur Layman lib. 4. tract. 3. cap. 13. num. 10. Vide verb. Juramentum art. 1. à n. 13.

23 Mendacium in Confessione deliberate commissum est sacrilegium, quia non solum est contra veracitatem, sed etiam contra religionem, cum sit irreverentia contra Sacramentum, & ejus Auctorem. Communis. Mentiens deliberate circa materiam necessariam Confessionis, vel negando scienter mortale, quod fecit, vel affirmando mortale, quod non fecit, peccat mortaliter, quia fit mentiens, vel non confitetur integre, vel saltem decipit Judicem in re gravi spectante ad substantiam iudicii, adeoque graviter peccat. Suarez disp. 22. sect. 10. num. 11. Gormaz curs. Theol. part. 1. num. 159. La Croix lib. 6. part. 2. num. 1176. Layman lib. 5. tract. 6. cap. 8. num. 15. Reiffenstuel theol. moral. tract. 14. dist. 7. q. 1. n. 5. & alii passim.

25 Mentiens scienter, & deliberate circa materiam non necessariam Confessionis, vel negando veniale, quod fecit, vel affirmando veniale, quod non fecit, vel mentiens circa peccata mortalia aliis rite confessis, aut quae hic & nunc non tenetur confiteri, peccat solum venialiter, quia, cum poenitens non teneatur talia peccata confiteri, non graviter decipit Confessarium mentiendo, neque irritum reddit Sacramentum, cum nihilominus absolutionem validam consequatur. Coninch. disp. 6. dub. 3. Navarr. cap. 21. num. 37. Sylvester verb. Confessio 1. quest. 8. Layman loc. citat. num. 15. Sa. verb. Confessio num. 12. Petrus Sotus Lect. 10. de Confess. in fine. Suarez disp. 22. sect. 10. Lugo disp. 16. num. 99. Castropal. tract. 23. part. 10. num. 4. Stoz. lib. 1. part. 3. num. 34. Dicastill. disp. 8. num. 51. Tamburin. de Confess. lib. 2. cap. 16. num. 43. Reiffenstuel Ferrar. Bibliot. Tom. VI.

loc. cit. num. 17. Bonacina disp. 5. de Panit. quest. 5. punct. 2. §. 2. num. 9. Vasquez, Arriaga, Illsung. cum La-Croix lib. 6. part. 2. num. 1177. contra S. Bonaventuram, Paludan. Cajetan. Ledesman, Armill. & alios tenentes fingere veniale in Confessione semper esse mortale. At Tamburin. loc. cit. dicit nostram conclusionem esse certam, & Reiffenstuel loc. cit. dicit esse communem, & de facto eam tenent Doctores passim. Dummodo tamen talis poenitens absolutioni subjiciat aliam materiam sufficientem, de qua habeat verum dolorem, & propositum, quia si nihil confiteretur praeter veniale fictum, peccaret mortaliter, non ratione mendacii, sed quia faceret absolutionem esse nullam propter carentiam debite materiae. Sic omnes Doctores citati, & alii communiter cum Gobat tract. 6. num. 541. Diana part. 3. tract. 4. resolut. 96. (Circa hanc materiam. Vid. leg. 5. tit. 13. part. 2. tit. 7. 1. tit. 16. part. 7. ubique glos. D. Greg. Lopez.)

MENDICANTES RELIGIOSI.

Vide verb. Absolut. Approbatio, Confessarius, Debitum conjugale, Eleemosyna, Regulares.

MERCATOR.

SUMMARIUM.

- 1 Mercator vi, fraude, vel mendacio impediens, ne ad civitatem afferantur alia mercet, si ipse suas carius vendat, tenetur excessum pretii ementibus, & lucrum cessans aliis mercatoribus restituere.
- 2 Mercator an, quomodo, & quando peccet, & teneatur ad restitutionem, si ad se trahat eos, qui alios frequentant, remissive.
- 3 Mercator quomodo excusetur, quando dicit, vel etiam jurat, se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, vel sibi pluri constare, licet in rigore hoc verum non sit, remissive.
- 4 Mercator peccat pluribus modis, qui assignantur.
- 5 Alia ad rem, remissive.
- 6 Addit. subnectuntur, ad num. 19.

MERCATOR, qui vi, fraude, mendacio, vel criminationibus impedit, ne ad civitatem afferantur alia mercet, ut ipse carius vendat suas, tenetur non tantum ementibus aut Reipublicæ, excessum pretii, sed etiam aliis mercatoribus lucrum cessans iudicio prudentis Viri restituere: est enim injusta causa utriusque damni. Sanchez in consil. lib. 2. disp. 49. num. 35. cum aliis ibi citatis, La-Croix lib. 3. part. 2. num. 80. & alii passim.

Mercator an, quomodo, & quando peccet, & teneatur ad restitutionem, si ad se trahat eos, qui alios frequentat? Vide verb. Magister à num. 14. ad 16. inclusive, quae enim circa hæc dicta sunt ibi de Magistris, dicenda proportionaliter veniunt hic de Mercatoribus.

Mercator quomodo excusetur, quando dicit vel etiam jurat, se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, vel sibi pluri constare, licet in rigore hoc verum non sit; Vide verb. Jurament. art. 1. num. 21.

Mercator peccat 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat cum suspitione pravi usus. 2. Si paratus sit quodcumque pretium etiam injustum ab emptore accipere. 3. Si rem carius, quam supremo pretio vendat ob dilatam solutionem. 4. Si mercium defectum gravem occultum non aperiat, pondus, & mensuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriam, monopolium injustum instituat, mercet omnes unius generis

sibi comparet immoderato quæstu pro libitu vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non novit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignorantem. 7. Si merces veteres, & inutilis novis admisceat, & vendat eodem pretio utriusque. 8. Si justa tributa defraudat. 9. Si tempore debito, cum possit, non solvat creditoribus, cum gratia eorum damno. 10. Si mercibus solvat, quod pecunia debet contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus festis publice emat, vel vendat contra consuetudinem permissam. 12. Si juret falso, se tanto pretio merces comparasse. 13. Si contractum ineat quemcumque dubitans de ejus justitia. 14. Si emat res furtivas &c.¹⁷ Hæc Busembaum l. 4. cap. 3. dub. 10. num. 1.

Alia ad rem, vid. verb. Emptio. Venditio. (Præterea quæ verb. Emprio, & verb. Falsum, notantur, vide inter alia l. 2. tit. 7. part. 5.)

De Libri Mercatorum, an & quomodo ii probent, non inutilis hic est investigatio. Probare vero ipsos, sed semiplene, communiter Doctores tenent, nisi vel statuto, vel consuetudine plenam faciant probationem: Carpov. de process. tit. 14. artic. 5. num. 52. & seq. Ruland. de Commissionibus part. 2. lib. 5. cap. 13. num. 9. Hering. de Fidejuss. cap. 20. §. 1. num. 71. Ayex Procc. Inst. Jur. cap. 9. observ. 8. (Vid. lit. A in addit. hisp. 1. pag. 233.)

At sequentes condiciones conveniant oportet, ut libri Mercatorum vel semiplene vel plene, ubi est statutum, aut consuetudo, probent. Primo Mercatores libros producentes debent esse fide digni. Secundo habere debent debitam, & legalem formam, tum continere data, & accepta. Tertio diem, mensem, & annum commutabilem debent exhibere. Quarto exprimere debent causam. Quinto completi debent verisimilia, tum carere omni falsitate, & mala suspitione. Addunt Sexto alii, ut sint libri Mercatorum propria eorum manu scripti. At sufficere videtur, si sint ab eorum Institutioibus viris fidei haud suspectæ exarati; Carpov. de Procc. tit. 14. art. 15. num. 52. & plur. seq. Pacian. de Prob. lib. 4. cap. 63. num. 21. Escobar de Ratiocin. cap. 12. num. 42. Scacc. de Commerc. cap. 11. numer. 268.

Nota vero, non aliter libros Mercatorum vel semiplene, vel plene, existente statuto aut consuetudine probare; quam si contineant quæ ad commerciorum materiam spectant; Carpov. loc. mox cit. Gail. l. 2. observ. 20. num. 8.

Questionis est, num libri rationum Mercatorum pro tertio contra tertium semiplene probent? Affirmat Berlich. part. conclus. 36. num. 97. sed rectius negat Gail. de credit. cap. 2. tit. 3. num. 737.

Nec incongrue ea hic expendenda est quæstio, an implorare queat beneficium restitutionis in integrum Minor Mercator, qui ob merces creditas ab alio mercatore debitum contraxit, conventusque dicat circa merces esse deceptum? Negatur, propterea quod peritia cujuscumque artis, quam Minor profitetur, impedit restitutionem in integrum circa negotia ejusdem artis. Confer Oed. de restitut. in integr. part. 1. q. 23. art. 7. Urget & illud, quod hac ratione contrahentes publica auctoritate deciperentur; Adde Zoes. in comment. ad tit. ff. de Minor. num. 22. D.

MERCATUS.

Mercatus à nundinis distinguuntur, tam à Doctores, quam in ecclesiasticis constitut. Benedic. XIV. tom. 144. incip. Ab eo tempore §. 11. Mercatus sunt de rebus minoribus ad quotidianas necessitates pertinentibus, & singulis septimanis à vicinis sunt. Idem ibid. §. 16. Hi prohibentur omnino fieri diebus festis: Et in dies præcedentes, aut subsequentes transferti juvantur. Idem ibid. §. 22. Eaque de re approbatur decretum Congregationis Concilii in Ripana Mercatus. Quamcumque etiam immemorabili consuetudine minime obstantem, ut resolvit Sacr. Cong. Concil. in Barchionen.

MERCES.

MERCEDIS CAUSÆ, sicuti etiam quæ non excedunt summam scutorum 25. judicari possunt à Cardinali Vicario, & à Gubernatore Urbis contra quoscumque non obstante obligatione Cameralli. Benedic. XIV. tom. 1. constitut. 115. incip. Romanae Curie §. 24. Alia ad rem. Vide ad verb. Extractio.*

MERCIMONIA.

MERCIMONIA exercentes super elemosynis missarum, laici excommunicationis, Clerici verò, & Sacerdotes suspensionis poenam incurunt. Benedic. XIV. tom. 1. constitut. 22. incip. Quarta cura, §. 5. Vide verb. Elemosynas num. 64. & infra verb. Missa artic. 2. num. 16. ubi assertur dicta constitutio.*

MERETRIX

SUMMARIUM.

- MERETRIX quæ sit.
- Meretrix non est, quæ uni, vel duobus sui corporis copiam facit, etiam quæstus causa.
- Neque pæne inflicta à jure, vel à constitutionibus municipalibus contra meretrices, habent locum in tali muliere.
- Principes, & magistratus possunt sine peccato tolerare meretrices in suis ditioibus, & civitatibus ad evitanda majora mala.
- Hinc quibusdam hic assignatis conditionibus, excusantur à peccato, qui elocant domos meretricibus.
- Non excusantur tamen à peccato in aliquibus casibus, qui assignantur.
- Unde publicæ meretrices possunt ab honestis locis expelli.
- Ei si sint scandalosa, & procces, debent in exilium ejici sub pæna carceris, verberationis, & aliis, arbitrio Judicis.
- Meretrix potest recipere, ac retinere recepta ratione meretricii, immo nedum conventum, & receptum pretium pro concessio turpi usu sui corporis recipit, & retinet, sed etiam omni jure in foro externo illud exigere potest, si non ei à Fornicario solvatur.
- Meretrix potest de lucro ex meretricio accepto facere elemosynam, & donationem sibi beneficam.
- Id tamen est intelligendum solum in casibus, in quibus tale lucrum acceptis à personis potentibus dare, seu alienare.
- Meretrix non potest absolvi, nisi vere suspectum consortium, & meretricium deserat.
- Meretrix quibus præmissis possit à Confessario absolvi.
- Meretrix quomodo sufficienter explicet peccata sua in Confessione.
- Addit. subnectuntur, ad num. 21.
- Meretrix est mulier, quæ multorum libidini est exposita, cap. Vidua 16. dist. 34. ibi: Meretrix est, quæ multorum libidini patet, seu meretrix est mulier, cujus turpitudi publice venalis est; cap. Meretrices 11. caus. 32. quæst. 4. ibi: Meretrices esse, & ad meretrices accedere prohibet Dominus; quarum publicè venalis turpitudinis est, & Glossa in citato cap. Vidua, verb. Meretrix: Uade mulier, quæ unius capta illi sui corporis copiam facit, non potest dici meretrix. Fa-

ber in §. Scortis, Instit. de inoffic. testam. Menochius de Arbitr. cap. 328. num. 3. Mascard. de probat. conclus. 1063. num. 7. Neque illa, quæ duobus viris se constituit etiam quæstus causa potest meretrix appellari. Abbas in cap. Inter opera in fine de sponsal. Bertaz. consil. 134. lit. C. Vincent. de Franch. decret. 68. numer. 2. Menoch. consil. 18. Pignatell. tom. 9. consil. 27. num. 20. cum aliis ibi citatis. Neque pæne inflicta à constitutionibus municipalibus contra meretrices locum habent in muliere, quæ uni, vel duobus tantum, etiam quæstus causa, sui corporis copiam facit. Vincent. de Franchis loc. c. Pignatell. loc. c. & alii.

Principes, & Magistratus possunt sine peccato tolerare meretrices in suis ditioibus, & civitatibus ad evitanda majora mala. Sic S. Thomas 2. 2. quæst. 19. artic. 11. in corp. his verbis; "Humanum regimen derivatur à divino regimine, & ipsum debet imitari. Deus autem quamvis sit omnipotens, & summe bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in universo, quæ proscrivere posset, ne his sublatis majora bona tollerentur, vel etiam pejora mala sequerentur. Sic ergo & in regimine humano illi, qui præsumt, recte aliqua mala tollerant, ne aliqua bona impediatur, vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur, sicut Augustinus dicit in libro de Ordine cap. 4. Aufer meretrices de urbibus humanis, turbaveris omnia libidibus." Et eadem doctrina traditur ab antiquo Theologo apud Sanct. Thomam Opusc. 20. de regimine Principum lib. 4. capit. 14. citante alium textum S. Augustini, ibi: Hoc facit meretrix in mundo, quod sentina in mari vel cloaca in palatio. Tolle cloacam, & replebis fætere palatium, & similiter de sentina: Tolle Meretrices de mundo, & replebis ipsum sodomitam. Et sic communis Doctorem, & praxis. (Conducit vers. De Concubinaris: in addit. hisp. verb. Forum.)

Hinc quibusdam conditionibus concurrentibus excusantur à peccato qui elocant domos meretricibus. Sic Silvius in 2. 2. quæst. 77. art. 4. quæst. 1. conclus. 5. ubi ad quæsitum: "An etiam excusandi sint qui domos elocant meretricibus; sic respondet: Respondeo posse excusari si hæc omnia concurrant, quod & mulieres illæ sint ad meretricandum proptus resolutæ, & à Republica tollerentur in ea civitatis parte, in qua ipsis elocatur domus, & peccatum displiceat elocatoribus; his enim positis justa subest causa negligendi peccatum talium mulierum, neque tenentur elocatores illud impeditum." Ita etiam Quilici part. 7. artic. 4. num. 29. Joann. de la Crux 6. præcept. art. 1. dub. 3. numer. 7. Mathæus. Cautela confessor. lib. 1. cap. 30. proposit. 41. ab Alexandro VII. damnat. num. 18. La Croix lib. 2. num. 290. & lib. 2. part. 2. num. 1042. & alii. Et ratio est, quia locatio non est proxime ordinata ad fornicationem, sed indifferens, cum supponatur locatores eis domos locare, non cum intentione, ut in eis peccent, sed ut ibi habitent. Si autem domus essent in aliqua civitatis parte, in qua ob justam causam non tollerentur à superioribus meretrices, seu tales essent, ut ex se majorem præberent commoditatem peccandi, seu meretricandi, quia videlicet plures haberent portas, seu essent in loco magis tuto, & hujusmodi, tunc esset illicitum eas meretricibus elocare, ad quod facit Novellat. 4. de lenonibus §. Præconizamus, authent. collat. 3. titul. 1. l. Non aliter ff. de usu & habitat. l. Si pendentes 27. ff. de usufructu. & quemadmodum quis utatur.

Unde publicæ meretrices possunt ab honestis locis expelli, per text. in civitatis iuribus, (Ad rem lex 6. tit. 8. part. 5. verb. Locatio.) & tradunt communiter Doctores apud Pignatell. tom. 4. consil. 87. numer. 3. Et Paul. de Castro in l. Casus, cod. de testamentis expresse dicit, quod si aliqua inhonesta mulier veniat ad habitandum in vicinia, ubi similes non consueverunt habitare, à vicinis, & aliis civibus expelli possit. Quod censuit Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. in civitate Castellæ 1. Januar. 1590. & in Ravensnaten. 8. Nov. 1593. Quod si præterea sint scandalosæ ac procces, debent in exilium ejici ad quinquaginta miliaria sub pæna carceris, verberationis, & aliis, arbitrio Judicis, in

in Spoletana 16. Januar. 1601. & S. Severini 11. Julii 1602. Non obstante quod in civitate non sit certus locus pro meretricibus deputatus, ut colligitur ex *cit. l. Si pendentes, ubi Glossa ff. de usufruct. & cit. l. Non aliter 10. ff. de usu & habitat.* Haecenus Pignatell. loco *cit. n. 3.* Et utinam revera sic egerentur, & punirentur, ut harum poena terret etiam alia sordidam illam artem relinquerent, cum poena unius metus soleat esse multorum, textu expresso in *l. Ut unius 1. cod. ad l. jul. repetundar. (Prooemium in tit. 1. p. 7. c. 1. leg. 7. tit. 19. Recop. Cast.)*

9 An meretrix possit recipere, & retinere accepta ratione meretrici absque onere restitutionis. Vide *verb. Restitutio art. 3. a n. 14. ad 16. a n. 21. ad 23.* ubi concluditur, quod meretrix nedum conventum, & receptum pretium pro concessio turpi usu sui corporis licite recipit, & retinet, sed etiam omni jure etiam civili in foro externo illud exigere potest, si non ei a fornicario solvatur.

10 Meretrix potest de lucro ex meretricio accepto, tamquam proprio facere eleemosynam, donationem & quamcumque alienationem sibi benevisam; quia tale lucrum licet turpiter, & illicite acquiratur, patrat tamen sceleris, licite acceptatur, & retinetur, & possidetur ut vere proprium. Sic communiter Doctores cum *S. Thoma 2. 2. quest. 32. artic. 7. ad 2.* ubi expresse dicitur: "Quod mulier meretricium exercens, turpiter agit, & contra legem Dei; sed in eo, quod accipit, non iniuste agit, nec contra Legem. Unde quod sic illicite acquisitum est, retineri potest, & de eo eleemosyna fieri." Id tamen debet intelligi solum in casibus, in quibus meretrix tale lucrum, seu datum, acceperit a personis potentibus alienare; quia si illud acceperit a personis non potentibus alienare, ut a filiisfamilias, pupillis, minorennibus, religiosis, & hujusmodi, teneatur restituere; cum dictae personae non possint dominium talis lucri in ipsam meretricem transferre. Vide *verb. Restitutio art. 3. a num. 14. ad 16. (Lex 53. tit. 14. part. 5. sic loquitur.)*

12 Meretrix absolvi non potest, nisi vere suspectum consortium, & meretricium deserat. *Communis.* Vide *verb. Absolutio art. 2. a num. 11. ad 16.* Unde confessarius antequam meretricem absolvat, debet ipsam diligenter interrogare, an sit adhuc in actuali meretricio, an domum suspectam mutaverit, omnemque occasionem meretricandi vere dimiserit? an post conceptum de meretricio dolorem, & emissum de cetero non peccandi propositum, aut relapsa fuerit? a quo tempore non amplius peccaverit, & hujusmodi. Et si vere in omnibus dispositam invenerit, & se rite, ac vere accusantem de omnibus commissis peccatis quoad numerum, speciem & circumstantias, quantum sibi possibile erit, cum firmo proposito de cetero non peccandi, nec se occasione peccaminosis exponendi, immo eas, quantum in se erit, evitandi, ac suppositis ceteris ad validam absolutionem necessariis, poterit, & debet ipsam absolvere.

14 Et si pro longo tempore sui meretrici sit ei moraliter impossibile, seu valde difficile explicare integrum numerum, & omnes circumstantias peccatorum, sufficit quod explicet per quantum tempus meretricium exercuerit, seu plus, vel minus toties per diem, vel hebdomadam solitam fuisse peccare, tam cum personis solutis, quam cum conjugatis, tam cum clericis, & voto castitatis adstrictis, quam cum simplicibus laicis; tam cum consanguineis, & affinis, quam cum omnibus aliis, quibus ad libitum diu, nocturne vivebat exposita, & parata, se omnes, quos potuit cum verbis, tum factis ad peccandum stimulasse, continuis impuris cogitationibus, lascivis locutionibus, ac obscenis cantionibus deditam fuisse, & hujusmodi: dummodo tamen in illis peccatis, quae sunt enormiora, & rarius committuntur, majorem explicet numerum; unde de istis est etiam a confessario interroganda; quoties nempe peccaverit cum Religiosis, cum consanguineis, & affinis? quoties modo praepostero, in vase non naturali ad generationem non ordinato? quoties veneficia, praesertim amatoria, & similes superstitiones ad peccandum adhibuerit? quoties procuraverit abortum, seu

prolem occiderit? quoties annuam confessionem, & communionem omiserit, aut sacrilege fecerit? & hujusmodi. Et si adinvenerit eam innodatam aliqua excommunicatione Episcopo reservata, seu cum causa ad Sanctum Tribunal spectante, debet eam dimittere ad Episcopum, vel ad Inquisitorem respective.

¶ An datum meretrici condici possit, ipsi Romani Jurisconsulti disputabant. Omnes autem conveniebant haud posse condici, sed non eadem de ratione. *Labeo* & *Marcellus* ideo datum meretrici repeti haud posse existimabant, quia utriusque turpitudi versatur, ubi possessoris causa potior est. *Ulpianus* vero: "Sed & quod meretrici datur (ait in *l. 4. §. condici. ob turp. vel injust. caus.*) repeti non potest, ut *Labeo* & *Marcellus* scribunt, sed nova ratione non ea quod utriusque turpitudi versatur, sed solius dantis, illam tamen turpiter facere, quod sit meretrix, non turpiter accipere, quum sit meretrix."

Improbat vero & non immerito *Strick juristic. disp. 18. vol. 11. disputat. 17. cap. 1. num. 22.* novam hanc *Ulpiani* rationem: "En conceptum (ait) egregium *Ulpiani* de turpitudine. Concedit involvere turpitudinem meretriciam vitam agere, sed in acceptance mercedis, cum semel meretrix sit, nullam agnoscat. Idem est, nec si dicere velles, turpe est esse furem & sacrilegum, sed ubi quis semel fur est & sacrilegus, non turpiter furatur & sacrilegium committit. Numquam praegnantiore contradictionem inveni. Concedit *Ulpianus* esse turpe meretriciam vitam agere; quidquid ergo accipitur ex illa turpi causa, omnino turpe erit: non potest enim effectus melior esse sua causa. Sed quid haec ad allegationem propriae turpitudinis? *Jocannus* ni fallor. Pono, *Titius* pecuniam datam condici, & postea meretrix exceptionem, accepi mercedem ex iuxta causa vel titulo, scilicet propter stuprum. An putas meretricem non allegare propriae turpitudinem? Et tamen patronus meretricium *Ulpianus* hoc negat. Contradicit enim, ut videtur, aliis jurisconsultis, *Labeoni* & *Marcello*, qui ratione sanioris ducti existimabant, ideo mercedem repeti non posse, quod utriusque turpitudi versetur, ubi possessoris causa potior est, *l. 8. ff. de condici. ob turp. caus.* Expresse enimasserit, solius dantis adesse turpitudinem, non accipientis, & hanc novam rationem ab ipso esse inventam." Confer & *Bruneman. in d. l. 4. §. 3. ff. de condici. ob turp. causam num. 1. & plur. seq. improbantem hanc Ulpiani novam rationem.*

Hinc vero patet, meretricem etiam sequuta copula petere haud posse promissum. Si enim datum ideo repeti minime potest, quia in pari causa turpitudinis melior est conditio meretricis possidentis, ex eadem ratione locus esse nequit petitioni promissi, quia in pari turpitudinis causa melior esse debet conditio promissoris possidentis. Accedit, quod frustra quaeretur, an datum repetatur, si non datum peti posset. *Adisius* & *Bruneman. loco mox citato num. 10. & plur. seq. qui Covarrubiam in cap. Peccatum part. 1. §. 21. contrarium tenentem nominatim confutatur.*

Utrum autem promissio facta meretrici sit ipso jure nulla, an exceptionem doli sit elidenda? Distinguit *Bruneman. ubi supra num. 8. & seq.* "Et aut turpia causa non est expressa, inquit, & valet conventio; sed est inefficax ob exceptionem doli, qua probata reus absolvitur: aut est expressa, & est ipso jure nulla."

Quid si pignus datum praeterea sit meretrici? *Pignus* retinere haud posse probat *Zoesius in d. l. 4. §. 2. num. 9. de condici. ob turp. caus.* propterea quod adjecti pignus nequit obligationi nullae vel inefficaci.

(Circa personas hujus naturae seu qualitatis in odium inique actionis, & earum distinctionem, varia sunt disposita, licet pro nunc de eorum observantia non constet.

Ex tempore *D. D. Alphonsi IX.* qui scienter ad meretriciam domum suam locabat, regia camerae eadem applicabatur: si ancilla seu juvenes aliae in hunc finem & pecunias percipiendas domi suae fuerint ab aliquo retentae, illae libertatem (*leg. 4. tit. 22. p. 4.*) consequentur; istae sunt ac debent dotari: sed si unde hoc fiat, non

non habeat, nolueritve, capite damnatur (*leg. 2. tit. 22. p. 7. verb. Dos, art. 2.*)

Ex tempore *D. D. Philippi IV.* publicae domus, ubi hujusmodi mulieres corporis sui copiam (*leg. 8. tit. 19. lib. 8. Recop. Cast.*) faciebant, prohibitae repertiuntur.

Verabatur eisdem, quidquam auratum, argenteum, sive vestem sericam portare (*leg. 1. cap. 13. tit. 12. lib. 7. Recop. Cast.*) scapulario, habitu alio religioso, ac famulabus, quae quadraginta annorum aetatem non adimpleverint, neque in locis sacris, sive ecclesiis pulvinari, tomicibus, tapete uti (*leg. 7. tit. 19. lib. 8. Recop. Cast.*) eis non conceditur; in vehiculis, curribus, rhedis, sellis, seu lecticis deambulare etiam erat prohibitum. *Remis. 2. tit. 19. lib. 8. cum leg. 9. cap. ultim. tit. 19. lib. 6. ejusd. Recop.*)

METOPOSCOPIA.

Vide verb. Superstitio num. 22.

METROPOLITANUS.

1 METROPOLITANI jurisdictionem ordinariam in suffraganeorum diocesis exercere prohibentur. *Bened. XIV. tom. 1. constitut. 98. incip. Inter plures §. 18.* Metropolitanus non potest visitare ecclesias cathedrales, aut dioceses Episcoporum suffraganeorum, nisi de mandato Concilii Provincialis. *Idem ibid.* Metropolitanus jurisdictionem non habent proprio jure in monasteria sita in diocesis suffraganeorum. *Idem ibid. §. 19. **

METUS.

SUMMARIUM.

- 1 Metus quid sit.
- 2 Metus est duplex, scilicet gravis, seu cadens in constantem virum, & levis, seu cadens in virum inconstantem, & qualis sit uterque remissive.
- 3 Ad metum gravem quatuor conditiones requiruntur & assignantur, remissive.
- 4 Metus alius est incussus a causa intrinseca, & alius a causa extrinseca libera, & qualis sit uterque, remissive.
- 5 Insuper metus alius est juste incussus, & alius injuste, & qualis sit uterque, remissive.
- 6 Qualis metus invalidet, seu dirimat matrimonium, nec ne, remissive.
- 7 Metus & violentia in quacumque aetate incutiantur, reddunt matrimonium ipso jure nullum.
- 8 Dummodo tamen talis sit metus, & violentia ut poterint cadere in constantem virum.
- 9 Mulieri dicenti se contraxisse per metum, incumbit onus probandi, non solum ipsum metum, sed etiam illius qualitatem.
- 10 Metus cadens in constantem virum dicitur mortis periculum, aut corporis cruciatus, & aliud hujusmodi grave malum.
- 11 Metus vanus, & levis non excusat.
- 12 Metus quando dicitur vanus, & levis, seu non cadens in constantem virum, & quando gravis, seu cadens in constantem virum, relinquuntur arbitrio Judicis.
- 13 Metus minus excusat feminam, quam masculum.
- 14 Metus mortis violentie incussus a causa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat professionem regularem.
- 15 Non invalidat autem dictam professionem, nec votum irritas metus mortis naturalis, seu ab intrinseco.
- 16 Nec dictam professionem invalidat, nec votum ir-

- ritas metus mortis accidentalis casualis.
- 17 Cur professionem inficiat timor mortis violentie incussus a causa libera extrinseca, & non timor mortis naturalis, vel accidentalis casualis.
- 18 Metus mortis violentie ad hoc, ut invalidet professionem, debet esse ab homine incussus, & ordinatus ad ipsam professionem extorquendam.
- 19 Secus autem non invalidat.
- 20 Metus reverentialis, si praecesserint mine, vel verbera, aut pater sit terribilis, annullat professionem.
- 21 Professio dicitur metu facta ex praecedentibus minis, aut verberibus a patre illatis, etiam sine expresso praeepto.
- 22 Insuper volunt multi sufficere solum metum reverentialem etiam absque minis.
- 23 In praxi tamen tenendum est non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invalidandam professionem regularem.
- 24 Quae dicta sunt de metu circa professionem veniunt proportionaliter ceteris paribus dicenda de metu circa matrimonium, & circa susceptionem Sacrorum Ordinum.
- 25 Alia de metu, remissive.
- 26 Metus electionem inficit ipso jure.
- 27 Metus gravis cadens in constantem virum excusat a praeepto positivo tam divino, quam humano.
- 28 Nullus tamen metus etiam mortis excusat ab observantia divini praeepti, cujus transgressio est intrinsece mala.
- 29 Neque ullus metus etiam mortis excusat ab observantia praeepti, seu legis, cujus transgressio est contra bonum commune.
- 30 Adit, inseruntur, ad num. 59.

Metus est instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio: *leg. 1. ff. Quod metus caus. 8. Thomas in 4. sent. dist. 29. quest. 1. in corp. Fagnan. in cap. Sacris 5. de his que vi, metusve num. 18.*

Metus est duplex, scilicet gravis, seu cadens in constantem virum, & levis, seu cadens in virum inconstantem, & qualis sit uterque? Vide *verb. Impedimenta Matrimonii art. 1. num. 99.*

Ad metum gravem quatuor conditiones requiruntur & assignantur. *Idem ibid. verb. Impedimenta Matrimonii art. 1. num. 100.*

Metus alius est incussus a causa intrinseca, & alius a causa extrinseca libera, & qualis sit uterque. *Idem ibid. verb. Impedimenta num. 101.*

Insuper metus alius est juste incussus, & alius injuste, & qualis sit uterque. *Idem ibid. verb. Impedimenta num. 102.*

Qualis metus invalidet, seu dirimat matrimonium, nec ne. *Idem ibid. verb. Impedimenta a num. 103. ad 107. & verb. Matrimonium art. 2. num. 4. 5. 6. & 7. & 49.*

Metus & violentia qui in quacumque aetate incutiantur, reddunt matrimonium ipso jure nullum, cum tollant libertatem consensus, textu expresso in *cap. De illis 9. de desponsat. impub. ibi: "Sed cujuscumque sint aetatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat;"* & concordat *cap. Veniens 13. de sponsalibus, & matrim. Dummodo tamen talis sit metus, & violentia, ut poterint cadere in constantem virum, cap. Veniens 15. & cap. Consultationis 28. tit. eodem. Fagnan. in cap. De illis 9. & 10. & ipso teste, communis aliorum.*

Mulieri dicenti se contraxisse per metum, incumbit onus probandi non solum ipsum metum, sed etiam illius qualitatem videlicet metum fuisse talem, qui cadere possit in constantem virum; *cit. cap. Veniens 15. & cap. Consultationis 28. de sponsalibus, ibi: "Sed de illato metu est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inventiatur illatus, qui cadere poterit in constantem virum, erunt non immerito audiende;"* *Fagnan. in cit. cap. Consultationi num. 9. & alii passim.* Metus cadens in constantem virum dicitur mortis periculum, aut corporis cruciatus, & aliud hujusmodi grave